

РОЗДІЛ 6. ФІНАНСОВИЙ РИНОК

УДК 368(477)

УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВЧОЇ БАЗИ РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

**Койло В.В., студентка 3-го курсу, Напряму підготовки
«Фінанси і кредит» ДВНЗ «Українська академія банківської
справи Національного банку України»**

**Науковий керівник: Журавка О. С, кандидат економічних
наук, ст. викладач кафедри фінансів ДВНЗ «УАБС НБУ»**

Анотація

У статті окреслено необхідність реформування діючого законодавства України в сфері функціонування страхового ринку, запропоновані основні заходи щодо покращення його стану.

Ключові слова: страховий ринок, страховий омбудсмен, обов'язкове соціальне медичне страхування, пруденційне регулювання, актуарії.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день роль страхового ринку не можливо недооцінити. Упродовж останніх докризових років він динамічно розвивався. Проте, як у період розвитку, так і фінансової нестабільності, багато проблем залишаються невирішеними. Держава активно втручається в регулювання діяльності страхової галузі, тому важливим залишається питання ефективної їх взаємодії.

Молодіжний науковий вісник УАБС НБУ, Серія: Економічні науки, №1/2012 **Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Питання щодо удосконалення законодавства у

сфері страхових послуг залишається досить актуальним вже протягом декількох років, ним цікавиться багато вітчизняних науковців. Слід відмітити, що серед проблем, пов'язаних з регулюванням державного втручання в сферу страхування, у своїх роботах приділяє особливу увагу В. Стеценко [4], помітними є праці О. Шевченко [5], досить вагомим є внесок А. Ткаченко [6].

Невирішені частини досліджуваної проблеми. Для ефективного розвитку страхового ринку потрібна реалізація законодавчих заходів та прийняття нормативних документів. Досі невирішеними є нагальні питання взаємодії ринку страхових послуг з державними органами виконавчої влади, чіткої регламентації інформаційної взаємодії страхових організацій з іншими суб'єктами та регулювання страхової діяльності з урахуванням інтеграційних процесів.

Метою статті є виокремлення основних проблем законодавчого регулювання діяльності страхового ринку та пошук основних заходів щодо оптимізації даного процесу в Україні.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі роль страхування є важливою як для населення та суб'єктів господарювання, так і для держави. Воно забезпечує стабільний розвиток, економічну безпеку, захист від численних природних, техногенних та інших ризиків.

Необхідно відмітити, що страховий ринок України та інших країн діє та розвивається в рамках, які встановлює держава. У цьому процесі беруть участь усі гілки влади: як законодавча, виконавча, так і судова влада. У законодавчому регулюванні виділяють різні нормативні документи, які можна розділити на такі групи:

- Конституцій України;
- Цивільний кодекс України;

система законів України (Закон України «Про страхування», «Про захист прав споживачів», «Про оподаткування доходів фізичних осіб»);

459

- постанови Кабінету міністрів України;
- Міжнародні підписані та ратифіковані угоди;

нормативні акти, які включають інструкції, накази, методики, положення, які приймають свідочтва виконавчої влади, що здійснюють регулювання страхової діяльності.

Слід акцентувати увагу на тому, що удосконалення законодавчої бази обговорюється на найвищому державному рівні. Для ефективного розвитку страхового ринку необхідно запровадити систему регулювання та нагляду не лише для стимулювання розвитку страхової галузі, а й на усунення існуючих недоліків.

На сьогоднішній день розвиток страхового ринку України відбувається відсталими темпами, порівнюючи з закордонним досвідом, хоча протягом докризового періоду спостерігалися позитивні тенденції в капіталізації страховиків, темпах проросту страхових премій, функціонували вітчизняні та іноземні компанії, які надавали послуги європейського рівня, впроваджували сучасні технології, готували кваліфіковані кадри, проте особливо складна ситуація, зумовлена кризовими явищами 2008 - 2009 рр., погіршила стан страхової діяльності.

Застаріле законодавство, неефективні, непрозорі та непередбачувані правила гальмують процеси розвитку страхового ринку. З метою запобігання цьому в Україні на початку 2012 року почала розглядатися нова редакція закону «Про страхування», як повідомила президент Ліги страхових організацій України. Серед основних перспектив такого проекту передбачається впровадження нового порядку законодавчого регулювання страхової (перестрахової) і посередницької діяльності в страхуванні як резидентами, так і нерезидентами на території України, удосконалення системи правового забезпечення розвитку страхового ринку, державне регулювання й нагляд за діяльністю його учасників [1].

Слід відмітити, що нерозвиненість інститутів саморегулювання спричинює надмірне та витратне втручання держаних органів. На низькому

460

Молодіжний науковий вісник УАБС НБУ, Серія: Економічні науки, №1/2012 рівні є діяльність різних фінансових посередників страхового ринку: актуаріїв, сюрвеєрів, аджастирів, диспашерів, аварійних комісарів, страхового омбудсмена та ін.

Невирішені питання спричинюють серйозні проблеми в сфері функціонування страхової галузі.

З метою покращення даної ситуації слід провести низку заходів, котрі передбачені в «Стратегії розвитку страхового ринку України на 2011 - 2020 роки» [2].

1. Перш за все необхідно провести оздоровлення страхового ринку та подолати наслідки кризи. Важливим є запровадження методологічної єдності страхової звітності, контролю, підвищення вимог до аудиторів, підтримання добросовісної конкуренції та боротьби з неправомірною, в наслідок порушення законодавства.

2. Слід запровадити розбудову ефективного, прозорого та передбачуваного державного нагляду за страховим ринком. Необхідно законодавчо регламентувати інституційну спроможність Національної комісії, що регулює ринок фінансових послуг України: переглянути функції, які вона виконує, підвищити кваліфікаційний рівень робітників, практикувати введення сучасних технологій, особливо важливим є переведення наглядових установ на електронну, удосконалення технологій ліцензування страховиків. Всі ці зміни потрібно відобразити в Законі України «Про страхування».

3. Необхідним є запровадження реального захисту прав споживачів. Для цього потрібно забезпечити контроль за достовірністю фінансової звітності страховиків, а також за регулярним наданням інформації про діяльність страховиків та їх учасників широкому колу аудиторії. В Україні існують проблеми щодо розслідування страхових випадків - немає чіткої та законодавчо закріпленої норми взаємодії ринку страхових послуг та державних органів. Це погіршує прозорість страхового ринку. Слід здійснити уточнення формулювання закону «Про інформацію», зокрема в частині, коли

461

Молодіжний науковий вісник УАБС НБУ, Серія: Економічні науки, №1/2012 та кому повинні надаватися конфіденційні та комерційні дані. Регулярне оприлюднення інформації про діяльність страховиків має постійно відображатися в електронних і друкованих засобах масової інформації.

Не менш важливим є впровадження інституту «страхового омбудсмена», якому відведені функції досудового регулювання суперечностей за договором страхування. Він може зменшити навантаження на судову владу та на Національну комісію, що регулює ринок фінансових послуг. Запровадження такого інституту захистить найслабших учасників страхового ринку - споживачів фінансових послуг. По суті, закон «Про страхування» вже визначає права та обов'язки страховика та страхувальника, також звертаються до закону «Про захист прав споживачів». Проте, слід зазначити, що страхова послуга є досить особливою, тому клієнтами набагато зручніше звернутися до суду за примусовим виконанням договору. У вересні 2011 року на сайті Національної комісії, що регулює ринок фінансових послуг був опублікований проект розпорядження «Про погодження проекту закону» Про внесення змін до деяких законів України (щодо захисту прав споживачів фінансових послуг)». Комісія пропонує в проекті визначити, що в разі наявності протиріч у тлумаченні умов надання фінансових послуг такі умови повинні тлумачитися на користь їх споживача [3].

Для створення омбудсмена потрібно враховувати точки зору всіх його учасників, а вже потім спільно вироблена концепція може стати основою для введення в дію законопроекту, який буде регулювати діяльність даного інституту. Як показує закордонний досвід, він є ефективним та посилює імунітет страхової системи.

4. Потрібно забезпечити розвиток обов'язкових видів страхування. Для чого, зокрема, необхідно здійснити розбудову правових засад для впровадження обов'язкового соціального медичного страхування (ОСМС). Воно здійснюватиметься з участю страхових організацій. За останні 7 років було запропоновано 11 проектів щодо ОСМС. Наприклад, у проекті Закону № 3370-1 від 27.01.2004 р. у ст. 33 «Умови здійснення страховиками

462

загальнообов'язкового медичного страхування» можна виділити два варіанти, які стосуються страховиків у процесі обов'язкового медичного страхування:

- державних структур непідприємницького характеру;
- комерційних структур, страхових медичних організацій.

Останні мають право здійснювати загальнообов'язкове медичне страхування лише за умови виконання таких вимог:

1) мати ліцензію на здійснення даного виду страхування - для цього слід відповідати умовам щодо розміру статутного капіталу, сформованих страхових резервів, наявності кваліфікованого персоналу та досвіду роботи на ринку добровільного медичного страхування;

2) бути членом Медичного страхового бюро України.

5. Слід удосконалити оподаткування учасників страхового ринку, а саме: запровадження на законодавчому рівні стимулюючої податкової політики щодо розвитку особистого страхування, довгострокового страхування життя, участі страховиків у системі недержавного пенсійного забезпечення, обов'язкового медичного страхування шляхом віднесення частки внесків з цих видів страхування на валові витрати юридичних осіб і вдосконалення оподаткування доходів фізичних осіб. Передбачається внесення змін до Закону України «Про оподаткування доходів фізичних осіб», згідно з яким відбудеться виключення з сум оподаткування коштів громадян, які вони направляють на оподаткування особистого майна, відповідальності та здоров'я [4].

6. Особливо важливою залишається інтеграція страхового ринку України до світового фінансового простору. Для цього необхідно адаптувати законодавство України до законодавства Європейського Союзу.

Не менш важливим є опрацювання за участі провідних науковців та фахівців основних нормативно-правових актів з метою наближення до основних міжнародних стандартів (як показує практика, українське законодавство в сфері регулювання страхового ринку істотно відрізняється

463

Молодіжний науковий вісник УАБС НБУ, Серія: Економічні науки, №1/2012 від закордонного). Наприклад, можливі поправки до законодавства щодо поширення на страхову діяльність Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ). Розбіжності між ними та Національними стандартами бухгалтерського обліку (НСБО) досить значні, що призводить до суттєвої зміни інформації, поданої в фінансових звітах компаній [5].

Згідно з «Основних принципів страхування та методології» Міжнародної асоціації органів нагляду за страховою діяльністю (IAIS) система регулювання та нагляду необхідна для ефективного функціонування страхових ринків, для сприяння зростання добросовісної конкуренції в рамках сектору. Згідно аналізу задач регулювання та принципів IAIS виокремлює певні сфери державного впливу, серед яких основним є пруденційне (запобіжне) регулювання (попередження нестабільності фінансової системи та запобігання неплатоспроможності страховиків) [6]. Метою даного регулювання є збільшення його ефективності шляхом мінімізації ризику банкрутства для суспільства. При цьому встановлюється ліквідність страховика, визначаються його індивідуальні ризики (таким чином, чим вищий його ризик, тим більший повинен бути рівень капіталізації).

Директивою від 10.11.2009 р.№ 2009/138/ЄС Європейської комісії затверджено систему регулювання платоспроможності страховиків (Solvency II). Вона базується на трьох основних складових, які включають кількісні вимоги до фінансових ресурсів (норми страхових резервів), якісні вимоги (стандарти внутрішніх систем контролю й управління ризиками, принципи пруденційного нагляду) та ринкову дисципліну (вимоги до прозорості та публічності інформації).

Для побудови якісної системи пруденційного нагляду в Україні необхідно:

- забезпечити перехід на Міжнародні Стандарти Фінансової Звітності;
- посилити роль та відповідальність страхових аудиторів;
- гармонізувати облікову політику;
- розвинути національну систему підготовки актуаріїв;
- створити комплексну систему Національної комісії, що регулює ринок фінансових послуг.

Відповідно до принципів Міжнародної асоціації органів нагляду за страховою діяльністю пруденційність передбачає підтримання належного рівня капіталу та наявність ефективної системи управління ризиками [7].

Висновки. Таким чином, проаналізувавши ситуацію в Україні, можна зробити підсумок, що законодавча база постійно змінюється, удосконалюється. Питання регулювання діяльності ринку страхових послуг залишаються невирішеними. Серед основних заходів, які повинні бути проведені для оптимізації цієї ситуації є саме

врахування закордонного досвіду в даній сфері та інтеграційних процесів фінансового ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Проект нової редакції закону України «Про страхування» : сайт Ліги страхових організацій України [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://uainsur.com/our-news/30367>. - 12.03.2012. - Назва з екрану.

2. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 06.01.2010 № «Стратегія розвитку страхового ринку України на 2011 - 2020 роки» [Електронний ресурс] / Сучасний стан, проблеми та ризики розвитку страхового ринку. - Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua/control/>. - 13.03.2012. - Назва з екрану.

3. Захист прав споживачів фінансових послуг: сайт Національної комісії з регулювання ринку фінансових послуг [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.dfp.gov.ua/>. - 14.03.2012. - Назва з екрану.

4. Стеценко В.Ю. Обовязкове медичне страхування в Україні: адміністративно-правовий аналіз основних законопроектів [Текст] / В.Ю. Стеценко // Юридична наука і практика. - 2011. - №1. - С. 71 - 77.

5. Шевченко О.О. Напрями модернізації державного регулювання страхової діяльності в Україні [Текст] / О.О. Шевченко // Економічна наука. - 2010. - №1. - С.86.

6. Ткаченко А.В. Страхування як економічна категорія: вітчизняний і міжнародний аспекти [Текст] / А.В. Ткаченко // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. - 2011. - №2. - С.247 - 250.

7. Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 15.07.2010 р. №585 «Концепція запровадження пруденційного нагляду за небанківськими фінансовими установами в Державній комісії з регулювання ринків фінансових послуг України» [Електронний ресурс] / Основні цілі здійснення пруденційного нагляду. - Режим доступу : <http://document.ua/pro-zatverdzhennja-konceptsiyi-zaprovadzhennja-prudenciinogo--doc28730.html>. - 13.03.2012. - Назва з екрану.